

ULUSLARARASI BAKALORYA PROGRAMI

TÜRKÇE A DERSİ UZUN TEZİ

“BİR ÖLÜMLE DEĞİŞEN HAYATLAR”

Sözcük Sayısı: 3796

Kategori: 1

Araştırma Sorusu: Peride Celal’in “Bir Hanımefendinin Ölümü” adlı öyküsünde bireylerin kişilik özellikleri, aile içi ilişkileri ve aile kurumunun işleyişini nasıl şekillendirmektedir?

MAYIS 2025

İÇİNDEKİLER

II.GİRİŞ.....	3
II. AİLE BİREYLERİNİN KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ	5
II. A. CİMRİ KİŞİLİK YAPISI.....	5
II.B. İÇE DÖNÜK KİŞİLİK YAPISI.....	7
II. C. BENCİL KİŞİLİK YAPISI	11
II. D. OTORİTER KİŞİLİK YAPISI	13
II. E. HIRSLI KİŞİLİK YAPISI.....	15
III. SONUÇ	16
IV. KAYNAKÇA.....	18

II.GİRİŞ

Aile, bireyin doğumundan itibaren içinde büyüdüğü, toplumsal normları öğrendiği ve kimlik gelişimini şekillendiren en temel sosyal kurumdur. Bireyin düşünce yapısını, duygu dünyasını ve davranış biçimlerini yönlendiren kişilik yapısı, her ne kadar görece kalıcı bir özellikler bütünü olarak tanımlansa da, bu yapı çevresel faktörler ve sosyal ilişkilerle zaman içinde değişim gösterebilmektedir. Psikoloji ve sosyoloji alanında yapılan araştırmalar, bireyin erken çocukluk döneminden itibaren ailesiyle kurduğu bağların onun kişilik gelişimi üzerinde derin etkiler bıraktığını ortaya koymaktadır. Bu konuda (Özdemir, O., Özdemir, P.G., Kadak, M.T., & Nasıroğlu, S.) “Doğuştan gelen genetik özellikler ve çevresel faktörlerin etkileşimi uzun bir büyüme-gelişme sürecinde kendine özgü bir kişilik ortaya çıkarmaktadır.” (s.1) denilmektedir.

Çocukluk döneminde bireyin ailesinden aldığı sevgi, disiplin ve değerler, ilerleyen yıllarda onun dünyayı algılayış biçimini, sosyal ilişkilerini ve kendini ifade etme becerilerini belirlemektedir. Aile desteğinin güçlü olduğu ortamda büyüyen bireylerin, duygusal ve sosyal açıdan daha sağlıklı olduğu gözlemlenmektedir. Buna karşın, ilgisiz veya aşırı baskıcı aile yapılarında büyüyen bireylerin, kimlik gelişimi süreçlerinde zorluklar yaşadığı görülmektedir. Bunun hakkında Ersanlı (1990), “Anne-babasından sevgi, ilgi, kabul ve destek bekleyen çocuğun ihmal edilmesi, onun uyumsuzluğunun nedeni olabilir. Bunun yanında, anne-baba arasındaki ilişkilerin şekli de çocuğu büyük ölçüde etkiler.” demektedir. (s.49)

Bununla birlikte, toplumsal değişimlerin aile yapısı üzerindeki etkisi, bireyin kimlik gelişimi açısından yeni yönelimler ortaya çıkarmaktadır. Geleneksel geniş aile yapısından çekirdek aile modeline geçiş, bireyin sosyalleşme sürecini ve aile bağlarını farklı şekillerde etkilemiştir. Modern toplumlarda bireyler, aileleriyle olan ilişkilerini sürdürmekle birlikte, daha bireyci ve bağımsız kimlikler geliştirme eğilimindedirler.

Ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde de aile ilişkileri bireyin gelişiminde etkili olmaya devam etmektedir. Ergenlik, bireyin kimlik arayışının yoğunlaştığı ve bağımsızlık ihtiyacının arttığı bir dönemdir. Bu süreçte, aile içinde yaşanan destekleyici veya baskıcı tutumlar, bireyin özgüvenini ve sosyal ilişkilerini doğrudan şekillendirmektedir. Peride Celal’in karakterleri, bu dengeyi yansıtmak adına farklı ailevi arka planlardan gelen bireyler olarak kurgulanmış ve her bir karakterin aile yapısı ile kişisel gelişimi arasındaki ilişki detaylı biçimde incelenmektedir.

Peride Celal, eserlerinde bireyin aile yapısıyla olan ilişkisini ve bu ilişkilerin kişilik üzerindeki etkilerini derinlemesine analiz eden yazarlardan biridir. Özellikle “Bir Hanımefendinin Ölümü adlı” öyküde, aile bireyleri arasındaki çatışmalar, bireyin bağımsızlık arayışı ve toplum içindeki konumlandırılma biçimi ayrıntılı bir şekilde ele alınmaktadır. Karahan’a göre, “Peride Celâl romanlarında gözlemlenen bencillik, sürekli kendiyle meşgûl olma ve sevgisizlik gibi kişilik özellikleri bağlamında narsisist bir kendilik yapısı sergileyen kadın karakterler, özellikle anneleriyle aralarındaki ilişkilerle de bu yapıyı doğrularlar.” (2002, ss. 89-90)

Peride Celal’in romanlarında, aile içindeki çatışmaların birey üzerindeki psikolojik etkileri detaylı bir şekilde ele alınmaktadır. Yazar, karakterlerini oluştururken onların aileleriyle olan ilişkilerini belirleyici bir unsur olarak ele almakta ve bireyin kişiliğini, ailesiyle yaşadığı deneyimler üzerinden inşa etmektedir. “Bir Hanımefendinin Ölümü” öyküsünde, ana karakterin aile yapısına karşı geliştirdiği mesafe ve özgürlük arayışı, bireysel kimlik inşasının aile ile olan ilişkisini gözler önüne sermektedir.

Aile yapısı bireyin kişilik gelişiminde temel belirleyici unsurlardan biridir. Bireyin çocukluk döneminden itibaren ailesiyle kurduğu ilişkiler, onun sosyal becerilerini, özgüvenini ve kimlik inşasını şekillendirmekte önemli bir rol oynamaktadır. Peride Celal’in öyküleri, bireyin aile içindeki konumunu, kimlik arayışını ve toplumsal yapılarla olan çatışmasını

derinlikli karakter analizleriyle ele almaktadır. Ailevi destek ve sevgi dolu bir ortam, bireyin sağlıklı bir kimlik geliştirmesine yardımcı olurken; baskıcı veya ilgisiz aile yapıları, bireyin psikososyal gelişiminde zorluklar yaratabilmektedir. Dolayısıyla, Peride Celal'in edebi dünyasında aile, yalnızca bir kurum olarak değil, bireyin kişilik gelişimini ve toplumsal konumlanışını belirleyen temel bir yapı taşı olarak ele alınmaktadır.

II. AİLE BİREYLERİNİN KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ

II. A. CİMRİ KİŞİLİK YAPISI

“Bir Hanımefendinin Ölümü” adlı öyküde, bireysel zaafılar ve aile yapısı arasındaki karmaşık ilişkileri incelerken, cimrilik özelliğinin aile kurumu üzerindeki yıkıcı etkilerini gözler önüne sermektedir. Aile, sevgi, bağlılık ve fedakârlık üzerine inşa edilmesi gereken bir yapı olarak görülse de, bireylerin kişilik özellikleri aile içi ilişkileri doğrudan belirlemektedir. Hanımefendi karakterinin cimri yapısı, ailesiyle arasındaki mesafeyi artırırken, ekonomik tutumluluğun ötesine geçen bir duygu yoksunluğunu da beraberinde getirmektedir.

Hanımefendi, öykünün odak figürü olarak cimriliğiyle ön plana çıkmaktadır. Ancak onun cimriliği yalnızca maddi konularla sınırlı kalmaz; duygusal paylaşımda da oldukça ketum ve mesafelidir. Parayı her zaman bir yatırım aracı olarak görmekte ve para harcamaktansa parayı bir köşede öylece bekletmeyi tercih etmektedir. Hanımefendinin bu cimriliği çocukların paraya olan düşkünlüğü ile bağlantılıdır. Hanımefendi gibi cimri bir kadının onları yetiştirmesi onların paraya olan bu düşkünlüklerinin başlıca sebebidir. Bu özellikleri, onun aile üyeleriyle sağlıklı ilişkiler kurmasını engeller ve bireysel yalnızlaşmasına yol açmaktadır. Eserin ilerleyen bölümlerinde Hanımefendi'nin çocuklarına ve çevresine karşı cimri tutumu, şu sözlerle ifade edilmektedir: "Annem sabun kutularını çıkarıp camın önünde paralarını sayıyormuş durmadan.". (s.19) Bu alıntı, Hanımefendi'nin parasına olan düşkünlüğünü ve onu kimseyle

paylaşmamak konusundaki katı tutumunu göstermektedir. Paraya olan bu bağımlılığı, ailesinin ona karşı gerçek bir sevgi yerine çıkar temelli bir ilişki geliştirmesine neden olmaktadır.

Aynı zamanda, Hanımefendi'nin ölmeden önce mirasıyla ilgili yaşadığı kaygılar, onun cimriliğinin arkasındaki temel motivasyonu da gözler önüne sermektedir. Dayı Bey'in, Hanımefendi hakkında söylediği şu sözler, onun hayatının son dönemlerinde endişe içinde olduğunu ortaya koymaktadır.

"Neden bir yandan elinden varını yoğunu alırken, bir yandan korkutuyordunuz kadını, anlamadım gitti. Ne var ne yoksa sattırdınız işe koymak için. Babasından kalan bütün varlığını aldınız elinden. Veraset sorununu bile sağlığında hallettiniz telaşlanıp. Akıllı avukatınız her şeyi yoluna koydu. O kağıtları imzaladığında ablam ne dedi biliyor musunuz: 'Şimdiden ölmüş gibiyim,' dedi." (s.65)

Bu ifade, Hanımefendi'nin cimriliğinin sadece bir alışkanlık değil, aynı zamanda toplumsal ve ekonomik baskılar karşısında geliştirilmiş bir savunma mekanizması olduğunu göstermektedir. Ancak, onun bu cimriliği, ailesiyle olan ilişkilerini zayıflatmakta ve ölümünün ardından bile geride bıraktığı servet, çatışmalara neden olmaktadır.

Hanımefendi'nin cimriliği, ailesinin onunla olan ilişkisini zedelediği gibi, ölümünden sonra da miras kavgasına dönüşerek ailenin içsel çöküşüne neden olmaktadır. Aile üyelerinin Hanımefendi'nin ölümü sonrası sergilediği tavırlar, onun hayattayken yarattığı duygusal mesafenin bir sonucu olarak görülebilmektedir.

Öykü, cimriliğin bireysel ve toplumsal düzeyde nasıl bir yıkıma yol açabileceğini çarpıcı bir şekilde ele almaktadır. Hanımefendi'nin cimriliği, aile içindeki ilişkileri zayıflatmakta, onun ölümünden sonra bile maddi çıkarların ön planda olduğu bir mücadeleye yol açmaktadır. Onun çocukları, miras kavgasına tutuşarak annelerinin ölümünü bir yas süreci olarak değil, bir fırsat

olarak değerlendirmektedir. Bu açıdan bakıldığında, Peride Celal'in anlatımı, cimrilığın yalnızca bireysel bir kusur değil, aynı zamanda aile yapısını sarsan ve bireyleri birbirinden uzaklaştıran bir toplumsal sorun olarak ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Hanımefendi'nin ölümünden sonra bile devam eden bu miras mücadelesi, bireyin cimri tutumlarının aile içindeki etkilerinin nesiller boyu sürebileceğini göstermektedir. Cimrilik, yalnızca maddi kaynakların biriktirilmesiyle ilgili değildir; aynı zamanda duygusal cimrilik, aile içindeki sevgi ve dayanışmanın zayıflamasına yol açarak bireyleri yalnızlığa ve güvensizliğe itebilmektedir. “Bir Hanımefendinin Ölümü”, tam da bu temayı işleyerek cimrilığın insan ilişkileri üzerindeki etkilerini derinlemesine sorgulayan bir öyküdür. Bu bağlamda cimrilik aile kavramının manevi yönünün tamamen unutulmasına ve maddi yönünün ön plana çıkarılmasına sebep olmaktadır. Bu durum aile bireylerinin daha savurgan bir yapıya sahip olmasına sebebiyet vermektedir.

II.B. İÇE DÖNÜK KİŞİLİK YAPISI

Öyküde her karakter, kendi içinde farklı düzeylerde içe kapanıklık deneyimlemektedir ve bu durum, aile kurumu üzerindeki çatışmaları daha da derinleştirmektedir. Hanımefendi, eserde ailesi ve çevresi üzerinde tam bir otorite kurar ancak bu otorite zamanla onu içine dönük bir birey haline getirir. Hanımefendi hep hissettiği bu yalnızlığa karşın hiçbir zaman yardım almamaktadır. Bu yalnızlığı başkalarından yardım alarak düzeltmek yerine hayatı boyunca bu hislerin mahkûmu olmaktadır. Sırtını yaslayabileceği bir insan yerine her zaman kendi yalnızlığı içinde boğulmaktadır. Bu da çocukları üzerindeki yükü, sorumluluğu ve baskıyı arttırmaktadır. Çocuklar ise anneleri tarafından ne kadar baskı görürse o kadar aileden uzaklaşmaktadır. Hanımefendinin başını yaslayabileceği bir omuz yerine, çocuklarının üzerine çok gitmesi aileyi birbirinden uzaklaştırmakta bu da aileyi olumsuz etkilemektedir. Çevresinde

birçok insan bulunmasına karşın yalnızlığını asla bastıramamaktadır. Kocasını erken yaşta kaybetmesi ve babasının ölümü Hanımefendiyi büyük anlamda etkilemektedir. Hanımefendinin hissettiği bu yalnızlığın başlıca sebeplerinin bunlar olduğu görülmektedir. Hanımefendinin kardeşi, Dayı Bey, ise bu durumu “Üç şey yıkmıştır ablamı, kocasını çok genç yaşta kaybetmesi, babamızın ölümü. Konaktan ayrılmaksa tüy dikti her şeyin üzerine...” (s.5) sözleri ile okuyucuya aktarmaktadır. Hanımefendinin çocuklarının onu bırakması ve ondan uzaklaşması ise bu yalnızlık hissini daha da arttırmaktadır. Hanımefendinin bu büyük yalnızlığı ve çocuklarından istediği ilgiyi bulamaması onu sevgiye muhtaç bir insan haline getirmektedir. Cimriliği, yalnızca maddi anlamda değil, duygusal olarak da kısıtlayıcı bir yapıya sahiptir. Çocuklarıyla sevgi dolu bir bağ kurmaktan çok, onların ekonomik güvenliğini kontrol etmeyi tercih etmektedir. Onun bu mesafeli ve duygusuz tavrı, ölümünden sonra bile ailesinin ona duyduğu duyguların soğuk ve çıkar odaklı olmasına neden olmaktadır. Hanımefendi çocuklarını her zaman kendinden öne koymaktadır ve onların istekleri doğrultusunda yaşamaktadır.

Hanımefendi çocuklarına yeterince para vermezse ya da isteklerini yerine getirmezse çocuklarının onun yüzüne bir daha bakmayacağını düşünmektedir. Hanımefendinin bu yalnızlık ve ilgisiz kalma korkusu onu çocukları için her şeyi yapmaya itmektedir. Hanımefendinin çocukları kendinden öne koyması ve onlara asla hayır diyememesi de çocukların buna alışmasına ve annelerinden olan beklentilerinin artmasına sebep olmaktadır.

Büyük Oğul, eserde güçlü bir figür olarak konumlandırılmasına rağmen, onun da içe dönüklüğü annesinden miras aldığı baskıcı ve çıkarıcı tutumuyla ilgilidir. Otoriter bir anneyle büyüyen Büyük Oğul, annesinin ölümünü bile bir fırsat olarak görmekte ve ailesinin duygusal çöküşüyle ilgilenmek yerine miras meselesini hızla çözmeye çalışmaktadır. "Ölen ölmüştür. Boş sözler, dedikodularla..." (s.62) ifadesi onun için ölümün bile yalnızca bir işlem, bir miras devri olarak görüldüğünü ortaya koymaktadır. Annesinin ölümünden sonra ailesini bir araya

getirmek yerine, onları daha da ayrıştırmakta ve çıkarlarını ön plana koymaktadır. Bu pragmatik yaklaşımı, aile içinde ona karşı bir mesafe oluşturmakta ve aslında onun da içine dönük bir figüre dönüşmesine neden olmaktadır.

Küçük Oğul, aile içinde annesi ve ağabeyi tarafından sürekli olarak gölgede bırakılmış bir karakterdir. Onun içe dönüklüğü, bu güçsüzlükten kaynaklanmaktadır. Büyük Oğul'un baskın karakteri karşısında etkisiz kalan Küçük Oğul, ailesi içinde bir bağ kurmaktan ziyade, yalnızlığını kabullenmek zorunda kalmaktadır. Annesiyle olan ilişkisi de tıpkı Büyük Oğul gibi, maddi temellere dayanmaktadır. Hanımefendi'nin ölümü sonrasında yaşanan süreçte onun da çıkarıcı tavırları, aile içindeki bağların ne kadar zayıf olduğunu göstermektedir. Küçük Oğul'un içe dönüklüğü, onun aile içinde aktif bir figür olamayışından, pasif ve edilgen bir karakter olmasından ileri gelmektedir. "Küçük Oğul'a gelince, tartışmanın uzamasına çok sıkılmıştı. Dayısına kızdığı kadar, ağabeyine de kızılıyordu. En iyisi, istediğini vererek adamı düşman etmeden uzaklaştırmak değil miydi?" (s.68) ifadesi Küçük Oğul'un aile içindeki olaylara yön vermek yerine tartışmadan kaçınmayı, sorunları çözmek için çaba göstermek yerine mevcut durumu idare etmeyi tercih ettiği görülüyor. Bu tutum, onun aile içindeki pasif ve geri planda kalan bir karakter olduğunu açıkça ortaya koyuyor.

Dayı Bey, öyküde önemli bir yer tutmaktadır. Hanımefendi'nin otoritesi ve maddi gücü karşısında ekonomik olarak ona bağımlı bir yaşam sürmektedir. Ancak bu bağımlılık, aynı zamanda onun aile içinde gerçek bir bağ kurmasını da engellemektedir. Aile üyeleri tarafından küçümsenen ve sürekli dışlanan Dayı Bey, toplumda da kendi yerini bulamamakta, mirastan pay almak dışında herhangi bir amacı olmayan bir karaktere dönüşmektedir. "Seni pis serseri! dedi Büyük Oğul dişlerinin arasından. Bardağı masaya bıraktı Dayı Bey, ak bıyıklarını sıvazladı. Ben intihar etmeyeceğim, bilmiş olun!". (s.70) Bu alıntı, Dayı Bey'in aileden dışlanışının nasıl bir aşağılama ve dışlanmışlık hissiyle birleştiğini açıkça göstermektedir. Onun

tek varlık sebebi, Hanımefendi'nin ekonomik desteği olmuştur ve bu destek ortadan kalktığında, tamamen içe kapanık ve yalnız bir figüre dönüşmektedir.

Hizmetçi Cemile Abla, Hanımefendi'ye uzun yıllar boyunca sadakatle hizmet etmiş, ancak bu hizmeti karşısında gerçek bir aidiyet hissi elde edememektedir. Hanımefendi'ye duyduğu bağlılık, aslında onun ekonomik gücüne duyulan bir bağlılıktan öteye geçmemektedir. "Beni nerelere, kimlere bırakıp da gittin. Hanımefendiciğim! Sesli sesli ağlamaya koyuldu. Lanet olsun paraya pula. Ölüp gidene bak sen.". (s.74) Bu sözler, Cemile Abla'nın aslında Hanımefendi'ye duyduğu sadakatin, onun varlığına duyduğu bağımlılıktan kaynaklandığını göstermektedir. O, Hanımefendi'nin ölümünden sonra bile onun bıraktıklarına tutunmaya çalışmakta, ancak gerçekte onun için üzmekten çok, kendi geleceğini sorgulamaktadır. Bu durumun aile bireyleri tarafından farkında olunması onu ailenin dışına itirmekte ve kendi içine kapanık bir birey haline gelmesine sebep olmaktadır.

Aile bireyleri arasındaki uzaklık da ailenin birbirinden kopuk olmasına sebep olmaktadır. Aile bireyleri birbirlerine vakit ayırmamakta hepsi zamanla birbirlerinden uzaklaşmaktadır. Babalarını erken yaşta kaybetmeleri de aile kavramından onları uzaklaştırmaktadır. Hanımefendi eşinin kaybının ardından ailenin tüm sorumluluğu üstlenmek zorunda kalmaktadır. Hanımefendi de ne kadar çabalasa da ailesini bir arada tutmakta zorlanmaktadır. Aile bireyleri arasındaki aile kavramına olan bakış açısı ailenin birbirine olan uzaklığını açıklamaktadır. Kardeşlerden hiçbiri için aile önemli bir kavram değildir bu da ailenin bir arada kalmasını zorlaştırmaktadır. Küçük Oğulun cenaze evinde "Neden bunu yaptığını hiç anlayamıyorum." (s.56) ifadesi çocuklarının Hanımefendiyi çok da yakından tanımadıklarını ve ilişkilerinin daha yüzeysel olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda da kardeşlerin çok da bu yakınlık için çaba sarf etmedikleri görülmektedir.

Hanımefendi, ölen kocasının ardından geriye kalan tüm hayatı boyunca yeni bir defter açmaktansa kaybettiği kocasının ardından yas tutmayı tercih ederek geçirmektedir. Bu da

sevgiye olan muhtaçlığını arttırmaktadır çünkü başka bir adamla evlenip bu ihtiyacını görmek yerine çözümü hayatını ihtiyaçlarını görmeyen çocuklarına adamakta bulmaktadır. Hanımefendi yaşadığı bu yalnızlığı ve duygusal ihtiyaçlarını çocuklarının üzerine bir yük olarak koymaktadır. Duygusal ihtiyaçlarının sorumluluğunu sadece çocuklarından beklemektedir. Erken yaşta kaybettiği kocasından sonra kendine bir hayat kurmak yerine bu travmanın altında ezilmeyi tercih etmektedir. Çocuklar ise bu sorumluluğu almamış ve annelerine istediği ve ihtiyacı olan ilgiyi vermemektedirler.

“Bir Hanımefendinin Ölümü”, yalnızlığın bireyler üzerinde nasıl bir yıkım yarattığını ve aile yapısının bu içe dönüklük karşısında nasıl kırılanlaştığını güçlü bir şekilde ele almaktadır. Hanımefendi’nin bu içe kapanık tutumu, çocuklarıyla sağlıklı bir bağ kurmasını engellemekte, onların da birbirlerine karşı soğuk ve mesafeli bir tutum sergilemesine yol açmaktadır. İçe dönük kişilik yapısı aile ortamının daha mesafeli olmasına sebep olmasının yanında aynı zamanda aileyi zamanla birbirinden koparmaya kadar götürebilmektedir.

II. C. BENCİL KİŞİLİK YAPISI

Hanımefendi’nin sahip olduğu otoriter yapı, çocuklarının ve çevresindeki insanların ona karşı duygusal mesafe koymasına neden olurken, karakterlerin bencilliği aile içi bağların kopmasına yol açmaktadır. Eserde bencillik, yalnızca bireysel bir kusur değil, aynı zamanda miras kavgasına dönüşen toplumsal bir yozlaşmanın göstergesi olarak ele alınmaktadır.

Hanımefendi karakteri, cimriliği ve otoriter yapısıyla aile içinde güçlü bir figür olarak konumlanmakta olsa da, çevresindekilere karşı bencil tutumu nedeniyle yalnızlaşmaktadır. O, yalnızca maddi varlıklarını koruma güdüsüyle hareket eden biri değil, aynı zamanda çocuklarına karşı bile sevgi göstermekte cimri olan bir annedir. Hanımefendi’nin bencilliği, onun çocuklarıyla arasına duygusal mesafeler koymasına neden olmakta ve bu durum onun ölümünden sonra bile aile içinde huzursuzluk yaratmaktadır. Hanımefendi’nin çocukları

üzerindeki etkisini en açık şekilde şu sözler göstermektedir, "Sizlerin işlerinizin bozulacağından korkar, para biriktirirdi. Dara geldiğinizde gene size vermek için!" (s.65). Bu alıntı, Hanımefendi'nin ailesi için bir sevgi kaynağı olmaktan çok, bir ekonomik güvence aracı haline geldiğini göstermektedir. O, sevgisini maddi değerler üzerinden ifade etmekte ve bu durum, çocuklarının ona karşı samimi bir bağ kurmasını engellemektedir. Bu bağlamda, onun bencilce sürdürdüğü hayatı, ölümünden sonra bile miras kavgasına dönüşerek ailesinin daha da parçalanmasına yol açmaktadır.

Büyük Oğul, annesinin ölümüne duygusal bir perspektiften değil, tamamen maddi ve çıkarıcı bir noktadan yaklaşan bir karakterdir. Annesinin vefatını aile içinde bir yas süreci olarak yaşamak yerine, mirası hızlı bir şekilde paylaşmak için bir fırsat olarak görmektedir. Onun bencilliği, ailesiyle olan ilişkisini daha da zayıflatmakta ve onu soğuk, hesapçı bir birey haline getirmektedir. Büyük Oğul'un annesinin ölümüyle ilgili şu sözleri, onun bencil karakterini açıkça gözler önüne sermektedir. Onun annesine duyduğu sevginin, ölümünün ardından hemen kaybolduğunu ve yalnızca maddi konulara odaklandığını görülmektedir. Büyük Oğul'un bencil tavrı, aile içindeki bağların tamamen çıkara dayalı hale gelmesine neden olurken, aile yapısının duygusal dayanışmadan uzaklaşarak maddi hesapların ön plana çıktığı bir yapıya dönüşmesine yol açmaktadır.

Eserde bencillik, yalnızca Hanımefendi ve Büyük Oğul ile sınırlı değildir. Dayı Bey karakteri de sürekli olarak ailesinden maddi destek bekleyen ve kendi sorumluluklarını üstlenmeyen bir birey olarak dikkat çeker. Onun yaşam tarzı, ailesi içinde bir yük olarak algılanmasına neden olmakta ve bencil tutumları nedeniyle diğer aile bireyleri tarafından dışlanmasına yol açmaktadır. "Ölen öldü, siz aranızda neyi, nasıl paylaşırsanız paylaşın. Ama benim de dayılık hakkımı bir yana ayırmayı unutmayın. Bir kez ablamın bana bağladığı bir aylık vardı, iki kat artırın istiyorum, Bodrum'da küçük bir ev, deniz kenarında..." Bu alıntıda,

Dayı Bey'in ailenin yas sürecinden çok kendi maddi çıkarlarını düşündüğü ve ölümün ardından kendisine pay almak için pazarlık yaptığı görülüyor. Bu tutum, onun bencil ve çıkarıcı kişiliğini açıkça ortaya koymaktadır. (s.66) O, sürekli olarak başkalarından faydalanma üzerine kurulu bir yaşam sürmekte ve bu durum, ailesiyle olan ilişkisini tamamen zedelemektedir.

Hizmetçi Cemile Abla, Hanımefendi'ye uzun yıllar boyunca sadakatle hizmet etmekte gibi görünse de, bu bağlılık aslında bencil bir temele dayanmaktadır. Onun sadakati, Hanımefendi'nin sağladığı ekonomik güvenceden kaynaklanmaktadır. Hanımefendi'nin ölümüyle birlikte, Cemile Abla'nın da hayatı belirsizleşmekte ve bu nedenle onun ölümü karşısında samimi bir üzüntü yerine, kendi geleceğini sorgulamaya başlamaktadır. Onun üzüntüsü Hanımefendi'nin yokluğundan çok, ekonomik güvence kaybından kaynaklanmaktadır. Bu da bencilliğin sadece aile bireyleriyle sınırlı kalmadığını, aynı zamanda Hanımefendi'ye bağımlı olan diğer karakterlerin de çıkarıcı ilişkiler geliştirdiğini ortaya koymaktadır.

Hanımefendinin çocukları ve onların eşleri Hanımefendiye manevi bir değerden çok maddi bir değer biçmektedir. Çocukların bu maddiyata düşkünlüğü özellikle de Hanımefendinin ölümünün ardından büyük bir ölçüde görülmektedir. Çocukların hepsi cenaze evinde bile ne kadar para koparabileceklerini düşünmeleri onların annelerine olan hislerinin maddiyat çevresinde oluştuğunu göstermektedir. Kardeşler bu maddiyata olan düşkünlüklerinden annelerinin ihtiyaçlarını bencilce ihmal etmektedir. Cenazede Küçük Oğulun annesinin intiharını anlamlandıramaması da bu sebeptendir. Çünkü annesi hayattayken onunla ilgilenmek, ihtiyaçlarını dinlemek yerine kumara ve karı kıza olan düşkünlüğüne zaman ayırmaktadır.

Eserde, aile bağlarının çıkar ilişkilerine dönüşmesi, bireylerin birbirine olan güvenini sarsarak, aile kurumunu zayıflatmış ve insan ilişkilerini yüzeyselleştirmektedir. Peride Celal'in

bu anlatımı, bencilliğin aile yapısını nasıl çökerttiğini güçlü bir şekilde gözler önüne seren bir eleştiri niteliği taşımaktadır. Bu bağlamda, bencil bir kişilik özelliğine sahip aile bireyleri aile kavramından uzaklaşmakta ve bireyselliğe yönelmektedir. Bu durum aile kavramını sadece bir çıkar ilişkisi gözüyle bakıldığı bir kurum haline getirmektedir.

II. D. OTORİTER KİŞİLİK YAPISI

Peride Celal'in "Bir Hanımefendinin Ölümü" adlı yapıtında otoriterlik, aile içindeki ilişkileri şekillendiren en önemli unsurlardan biri olarak ele alınmaktadır. Otoriter bireyler, ailede denetim mekanizmasını elinde tutarak diğer bireylerin psikolojik gelişimlerini, özgüvenlerini ve sosyal ilişkilerini doğrudan etkileyen karakterlerdir. Bu öyküde özellikle Hanımefendi ve Büyük Oğul gibi figürler, otoriter yapıları nedeniyle aile içinde baskı kurmakta ve bu durum, aile bireyleri arasındaki bağları koparan bir unsur haline gelmektedir.

Öykünün merkezinde yer alan Hanımefendi, ailesi üzerinde tam anlamıyla bir hâkimiyet kurmuş, evin tüm işleyişini kendi kurallarına göre düzenlemiş bir karakterdir. Onun otoritesi, çocuklarının ve diğer aile bireylerinin yaşam alanlarını kısıtlamış, bireysel özgürlüklerini bastırmıştır. Hanımefendi'nin kişiliği, aile içinde sevgi ve saygıyı zorla dayatan, ancak gerçek bir duygusal yakınlık kuramayan bir anne figürü yaratmaktadır. Bu otoriter yapı, aile bireyleri arasında sahte bir bağlılık yaratırken, Hanımefendi'nin ölümüyle bu bağların hızla çözülmesine neden olmuştur. Eserde Hanımefendi'nin sert mizacı ve kontrolcü tavrı, aile bireyleri üzerinde uzun vadeli etkiler bırakmaktadır. Hanımefendi'nin otoritesinin sevgiye değil, korkuya dayandığını ve bu yüzden aile içindeki ilişkilerin samimiyetten uzak olduğunu görülmektedir. Otoriter yapısı nedeniyle, aile içinde bireyler kendi duygularını özgürce ifade edememiş ve zamanla aralarındaki bağlar kopmaya başlamıştır.

Hanımefendi'nin büyük oğlu, annesinin otoriter yapısını devralarak aile içindeki kontrol mekanizmasını yönetmeye çalışan bir figür olarak öne çıkar. Onun otoriterliği, yalnızca

annesinden devralınan bir miras değil, aynı zamanda aile içinde güç kazanmak için bilinçli olarak sürdürdüğü bir stratejidir. Büyük Oğul, annesinin ölümünden sonra miras üzerindeki etkisini artırmak ve ailedeki otoriteyi elinde tutmak istemektedir. Büyük Oğul'un annesinin otoritesini bir güç mekanizmasına dönüştürmekte ve aile içinde onun yerine geçerek aynı kontrolü devam ettirmek istediğini açıkça göstermektedir. Onun bu tutumu, ailede sevgi yerine çıkar ilişkilerinin öne çıkmasına neden olmakta, kardeşleri ve diğer aile üyeleriyle arasında gerilim yaratmaktadır.

Otoriter kişilik yapısının aile üzerindeki etkisi, yalnızca bireylerin hayatına doğrudan müdahalede bulunmakla sınırlı kalmayıp, aynı zamanda kuşaklar arasındaki çatışmaları da beslemektedir. Baskıcı bir aile yapısı içinde yetişen bireyler, genellikle ya otoriteye boyun eğmeyi öğrenmekte ya da tam tersine, bu otoriteye karşı isyan ederek aileden uzaklaşmaktadır. Otoriter bir kişilik yapısı aile bireyleri üzerinde baskı oluşturduğu için aile içindeki rollerin belirlenmesinde büyük rol oynamakta ve bu sebeple aile içinde otorite kurmayı başaran bireyler diğer aile bireylerini de kontrol etmeye başlamaktadır.

II. E. HIRSLI KİŞİLİK YAPISI

Öyküde, Büyük Oğul ve Küçük Oğul arasındaki hırs ve rekabet, aile kurumunun nasıl zayıfladığını ve aile bağlarının nasıl çıkar ilişkisine dönüştüğünü göstermektedir. Hanımefendi'nin ölümünün ardından mirasın paylaşımı ve aile içindeki güç dengeleri, kardeşler arasında büyük bir gerilime neden olmaktadır.

Büyük Oğul, ailenin en baskın figürü olarak, serveti ve şirketi kontrol etme isteğiyle hareket etmektedir. Onun otoriter ve baskın kişiliği, aile içindeki ilişkileri yönetme arzusundan kaynaklanmaktadır. Hanımefendi'nin ölümünden sonra tüm aile bireylerinin kendisine boyun eğmesini bekler. Bu hırs, aile üyeleri üzerinde korkuya dayalı bir itaat yaratırken, aynı zamanda güvensizlik ortamının oluşmasına da neden olur: "Şimdi beni iyi dinleyin!" diye başladı Büyük

Oğul. Önündeki büyük kristal tablada öfkeyle ezdi sigarasını. ... "Bizim bir firmamız var, bir aile şerefimiz var. İşi büyütmek her bakımdan sakıncalı. Öyle değil mi beyler?" (s.61). Bu alıntıda, Büyük Oğul'un şirketi ve aileyi bir güç aracı olarak gördüğü, aile şerefini koruma bahanesiyle kendi çıkarlarını ön planda tuttuğu görülmektedir. Otoriter ve sert tutumu, aile içinde iletişimi keskinleştirmekte, bireylerin duygusal bağlarını zedelemektedir.

Küçük Oğul, ağabeyi kadar güçlü ve otoriter bir figür olmasa da, miras ve şirket yönetimi üzerindeki haklarını korumaya çalışmaktadır. Ancak Büyük Oğul'un baskın karakteri nedeniyle geri planda kalmak zorunda kalmaktadır. Miras paylaşımında ve ailenin geleceğinde söz sahibi olabilmek için, kendi haklarını savunmaya çabalar. "Fabrikada payları bölüştünüz aranızda, ruhu duymadı zavallının. Sonra otel işi çıktı; kadını, doğup büyüdüğü yerden söküp konağı aldınız bu kez de elinden..." (s.66). Bu alıntı, Küçük Oğul'un, ağabeyinin aile mirasını kendi lehine yönlendirdiğini düşündüğünü ve bu durumu içten içe bir haksızlık olarak gördüğünü göstermektedir. Büyük Oğul'un güç tutkusu, Küçük Oğul'un daha da öfkelenmesine ve aile içinde kırılmalara neden olmaktadır.

Kardeşlerin maddiyata olan düşkünlüğü sadece anneleri ile değil birbirleri ile de aralarında çatışmaya sebep olmaktadır. Kardeşler bile en çok pay nasıl koparacağını düşünmektedir. Aynı zamanda iki oğulun aynı şirkette çalışması ise birbirleri arasındaki hırs ve rekabeti arttırmakta, sürekli olarak birbirlerine bir üstünlük kurabilme çabasına içine girmelerine sebep olmaktadır. Bireylerin bu hırs ve maddiyata olan düşkünlüğü aileyi birbirine düşürmekte ve aile bireylerini birbirlerinden uzaklaştırmaktadır bu da aile yapısında büyük bir zarara yol açmaktadır.

Büyük Oğul ve Küçük Oğul arasındaki hırs, aile kurumunun temel değerlerini zayıflatmaktadır. Sevgi ve bağlılık yerine, çıkar çatışmaları ve güç mücadeleleri ön plana çıkmaktadır. Hanımefendi'nin ölümü, aile bireyleri arasındaki sahte birlikteliğin sonunu

getirmekte, her birey kendi çıkarlarını koruma derdine düşmektedir. Bu öykü, hırs ve otorite mücadelesinin aile bağlarını nasıl tahrip ettiğini gösterirken, maddi kazancın ve güç arayışının, duygusal bağların önüne geçtiğinde aile kurumunun nasıl zayıfladığını da çarpıcı bir şekilde ortaya koymaktadır. Bireylerin hırsa olan bu düşkünlükleri, bireylerin kendilerini devamlı olarak birbirlerinden üstte olmak istemesine yol açmakta bu da aile bireylerinin bir arada yaşamasını ve sağlıklı aile ilişkileri kurmalarını engellemektedir.

III. SONUÇ

Peride Celal'in edebiyatında bireyin psikolojisi ve toplumsal yapıyla olan çatışması önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle karakterlerin sahip olduğu kişilik özellikleri, yalnızca bireysel kimliklerini değil, içinde bulundukları aile kurumunu da şekillendiren temel unsurlardır. Yazarın eserlerinde aile, bireyin aidiyet duygusu kazanması için bir çerçeve sunduğu kadar, zaman zaman bireyin kendini gerçekleştirmesinin önünde bir engel olarak da işlenmektedir. Kimi zaman otoriter ve baskıcı figürler aile içindeki çatışmaları beslerken, kimi zaman özgürlük arayışı bireyin ailesiyle arasına mesafe koymasına neden olmaktadır. Aile ortamı bu sebeplerden dolayı daha soğuk ve kopuk bir hal almaktadır.

Peride Celal, geleneksel aile yapısının bireyin iç dünyasıyla olan ilişkisini sorgularken, karakterlerini toplumsal normlar ve kişisel arzular arasında sıkışmış bireyler olarak ele almaktadır. Otoriter, cimri ya da çıkarıcı karakterler aile içindeki bağları zayıflatırken, bireyselliğini ön plana koyan ve özgürlüğünü arayan karakterler ise bu bağları bilinçli olarak koparmaktadır. Ancak her iki durumda da aile, bir dayanışma unsuru olmaktan çok, bireyin psikolojik mücadele verdiği bir alan haline gelmektedir.

Peride Celal'in roman ve öykülerinde aile, sadece kan bağına dayanan bir birliktelik olarak değil, bireyin hayatı boyunca içinde bulunduğu bir sınav alanı olarak resmedilmektedir. Aile içindeki ilişkiler, kişilik özelliklerinin bir yansımasıdır; güçlü karakterler denetimi ele alırken, zayıf karakterler bu yapı içinde kaybolmakta ya da kendi yollarını çizmek adına aileden uzaklaşmaktadır. Yazar, toplumsal değişimlerin ve bireysel dönüşümlerin aile yapısı üzerindeki etkilerini incelerken, okura aile kavramının değişken ve dinamik bir yapı olduğunu göstermektedir.

IV. KAYNAKÇA

Celal, P. (2019). Bir Hanımefendinin Ölümü. H20 Yayınları.

Ersanlı, K. (2014). Aile İçi İlişkilerin Dayandığı Psikolojik Temeller. Ondokuz Mayıs University Journal of Education Faculty, 5(1), 51-54.

Karahan, B. (2002). Peride Celal'ın Romanlarında Kadın Kimlikleri. Bilkent Üniversitesi Tez Arşivi.

Özdemir, O., Özdemir, P.G., Kadak, M.T., & Nasıroğlu, S. (2012) Kişilik Gelişimi. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar - Current Approaches in Psychiatry.